

DOI: 10.18523/2617-4529.2026.9.129-139

УДК 582.739:502.75(477.65)

Чиж О. В.

Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАН України, Київ, Україна

ASTRAGALUS DASYANTHUS PALL. НА ТЕРИТОРІЇ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПОШИРЕННЯ І СТАН ПОПУЛЯЦІЙ

У статті наведено результати дослідження хорологічних і ценотичних особливостей та онтогенетичні спектри популяцій *Astragalus dasyanthus* Pall. у степових ценозах Кіровоградської області. Узагальнено відомості про поширення *A. dasyanthus* у межах області за даними власних польових досліджень, гербарних фондів Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України (КВНА) та Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України (КВ), даних iNaturalist та літературних джерел. На основі цих даних складено загальний список відомих місцезнаходжень та створено картосхему поширення досліджуваного виду в регіоні. За результатами дослідження сучасного поширення на території області проаналізовано 147 локалітетів виду, з яких 73 – за даними iNaturalist, 21 – за літературними джерелами, 20 – за матеріалами гербарних фондів Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України (КВНА) та Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України (КВ), 33 – у межах природно-заповідного фонду. За результатами картографічного аналізу з використанням даних карти ПЗФ Кіровоградської області, частина локалітетів, виявлених за іншими джерелами, також розташована на територіях природоохоронних об'єктів або поблизу їхніх меж. Гербарні дані підтверджено новими знахідками, що свідчить про збереження виду на більшості історичних місцезростань. Експедиційні дослідження проводили 05.07.2025 в околиці села Кандаурове Кропивницького району Кіровоградської області, у перехідній зоні між степовою та лісостеповою зонами. Порівняльний аналіз онтогенетичних спектрів двох близько розташованих популяцій показав, що онтогенетичні спектри суттєво різняться залежно від умов місцезростання, що потрібно враховувати під час інтерпретації результатів моніторингу виду. Отримані дані суттєво доповнюють наявні відомості про поширення *Astragalus dasyanthus* Pall. на території Кіровоградської області та можуть використовуватися для організації моніторингу відомих місцезнаходжень, вивчення стану популяцій і розроблення рекомендацій щодо збереження виду, зокрема обґрунтування розширення наявних і створення нових об'єктів природно-заповідного фонду.

Ключові слова: *Astragalus dasyanthus* Pall., поширення, місцезнаходження, Червона книга України, популяція, онтогенетичний спектр, степ, лісостеп, природно-заповідний фонд.

Вступ

Кіровоградська область розташована в центральній частині України в межах річки Дніпра і Південного Бугу, на півдні Придніпровської височини, у зоні контакту лісостепових і степових ландшафтів. Поверхня території – переважно хвилясті лесові рівнини, розчленовані густою мережею річкових долин, балок і ярів, що формують

різноманітні екотопи степової рослинності. Клімат регіону помірно континентальний, з поєднанням атлантичного та континентального впливів і періодичними посушливими явищами, що визначають специфіку функціонування природних степових екосистем. У ґрунтового покриві переважають чорноземи різних типів, а геологічною основою території є породи

Українського кристалічного щита, що разом формує комплекс природних умов, сприятливих для збереження фрагментів степової рослинності, у складі яких трапляється ряд рідкісних видів флори, зокрема *Astragalus dasyanthus* Pall. [1].

Відомості про хорологію, екологічну приуроченість та стан популяцій *A. dasyanthus* у межах Кіровоградської області фрагментарно наведено в низці наукових праць. Про поширення виду та необхідність його охорони згадано в роботах, присвячених збереженню рідкісних видів флори Кіровоградщини та суміжних регіонів [2]. Регіональні списки рідкісних видів лісостепової частини області, у яких зазначено *A. dasyanthus*, подано в публікації В. Сіденко [3]. У дослідженнях рослинного покриву гранітних відслонень Кіровоградщини вид згадано у складі лучно-степових та петрофітних угруповань [4]. Синтаксономічний контекст угруповань з участю *A. dasyanthus* на півдні Правобережного Лісостепу розглянуто в працях І. Коротченко зі співавторами [5]. Окремі нові локалітети рідкісних степових видів, зокрема *A. dasyanthus*, наведено для південної частини басейну р. Синюха [6].

В умовах інтенсивної трансформації степових екосистем система природно-заповідного фонду (ПЗФ) відіграє ключову роль у збереженні популяцій рідкісних видів.

За «Екологічним паспортом Кіровоградської області» за 2020–2021 рр. [7,8] та літературними даними [9], *A. dasyanthus* виявлено у 33 об'єктах ПЗФ: ботанічні заказники загальнодержавного значення «Богданівська балка», «Бузове», «Цюпина балка», «Боковеньківська балка», «Шурхи»; ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Чорноташлицький» «Войнівський»; ландшафтні заказники місцевого значення «Золота балка», «Долинівсько-Покровський», «Велика і Мала скелі», «Суховершок»; загальнозоологічні заказники «Братолюбівська балка», «Гнила балка»; заповідні урочища «Антоновичські горби», «Розлитий камінь», «Ясинуватка», «Шавлієва балка»; ботанічні заказники місцевого значення «Блакитний льон», «Цілина», «Василівська балка», «Верхів'я Кіровської балки», «Верхів'я Ситаєвої балки», «Клавина балка», «Антоновичська балка», «Білопіль», «Волова балка», «Квітуча балка», «Балка Троянівська», «Братерські вали», «Роза», «Балка Очеретяна»; ботанічні пам'ятки природи «Кудинове», «Польовий садок».

Найвні літературні джерела та регіональні публікації свідчать, що відомості про географічне поширення *A. dasyanthus* у межах

Кіровоградської області є фрагментарними. У зв'язку з цим створення карти поширення виду в межах Кіровоградської області та характеристика стану його ценопопуляцій у локалітетах, приурочених до межі степової та лісостепової зон, є необхідними для уточнення регіональних хорологічних особливостей виду та питань його охорони.

Матеріали і методи

З метою вивчення географічного поширення астрагалу шерстистоквіткового (*A. dasyanthus*), який внесено до Червоної книги України [10] як вразливий, у межах Кіровоградської області було здійснено експедиційний виїзд та комплексний аналіз даних. Використовували власні польові дослідження, проведені у 2025 р., літературні джерела, відомі картосхеми поширення виду, а також гербарні зразки з колекцій Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України (KW) та Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України (KWHN). Опрацьовано бази даних Глобальної інформаційної системи з біорізноманіття [11], iNaturalist [12] та проведено аналіз наукових публікацій. На основі зібраних матеріалів складено загальний перелік локалітетів та карту поширення виду в межах області. Назви таксонів наведено відповідно до електронної бази даних Plants of the World Online (POWO, 2024 – onward) [13]. Опис фітоценозів виконано за методикою Браун–Бланке [14]. Усі польові дослідження здійснено з дотриманням норм біоетики щодо збору рідкісних та охоронюваних видів рослин. Картографування поширення виду виконано точковим методом – нанесення географічних координат встановлених локалітетів із використанням програмного забезпечення Google Earth Pro.

Результати та обговорення

У результаті опрацювання гербарних матеріалів, літературних джерел, відомостей щодо територій природно-заповідного фонду Кіровоградської області та спостережень iNaturalist сформовано узагальнений список локалітетів *A. dasyanthus*.

Для кожного місцезнаходження уточнено адміністративну приуроченість, географічні координати та джерело походження даних, що дало змогу здійснити аналіз сучасного поширення виду в регіоні. Відомі місцезнаходження виду та їхні координати наведено нижче, а їх просторове розміщення відображено на картосхемі (рис. 1).

ГОЛОВАНІВСЬКИЙ Р-Н:

Благовіщенський р-н: пд. окол. с. Великі Трояни, правий степовий крутосхил до р. Синиця – 48.383, 30.213 (Шиндер О. І., Неграш Ю. М., 2025 р.); м. Благовіщенське: пд.-сх. окол., степовий схил пд. експ. до р. Новосілки – 48.3111, 30.2417 (Шиндер О. І., Неграш Ю. М., 2025 р.) [15]; окол. с. Кам'яний Брід – 48.246384, 30.173614 (Куземко А. А., 2019 р.) [16].

Вільшанський р-н: с. Синюха – сх. окол., заказник «Чорноташлицький» – 48.1957, 30.8537 (Шиндер О. І., Лавріненко К. В., Ширяєва Д. В., 2023 р.) [17].

Гайворонський р-н: смт Завалля, сх. окол., штучний дубовий гай – 48.2191, 30.0511 (Шиндер О. І., Неграш Ю. М., 2025 р.) [15].

Голованівський р-н: пд.-сх. окол. м. Благовіщенськ, степовий правобічний схил у долині р. Новосілки, нечисленна популяція (Шиндер О. І., 09.04.2017, КВНА); сх. окол. с. Кам'яний Брід, балка у верхів'ї долини притоки р. Синиці (Шиндер О. І., 09.08.2010, КВНА); пд.-сх. окол. м. Благовіщенськ, степовий схил пд. експ. до р. Новосілки, близько 150 особин, на ділянці 30×15 (Шиндер О. І., 18.05.2018, КВНА); с. Табанове, степовий схил (з лівого боку) долини р. Цюрупа, за 300 м від її гирла (Шиндер О. І., 15.07.2017, КВНА); сх. окол. с. Завалля, штучний дубовий гай (Шиндер О. І., 25.05.2018, КВНА); Lat/Lon: 48.4919662222, 30.5166568611 (lavrinenkokaterina, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1709453069, 30.4860998225 (oleksandr_shynder, 2018 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3830454603, 30.2125782704 (oleksandr_shynder, 2018 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3110734167, 30.24177 (oleksandr_shynder, 2018 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.4476241727, 30.5560344221 (oleksandr_shynder, 2017 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3438746104, 30.23087 (oleksandr_shynder, 2017 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.31134978, 30.2407554878 (oleksandr_shynder, 2017 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3831824319, 30.2128280873 (oleksandr_shynder, 2017 р., iNaturalist); 48.162761, 30.114663 (oleksandr_shynder, 2010 р., iNaturalist); сх. окол. с. Люшнювате, корінний схил до П. Бугу – 48.1705, 30.4841 (Шиндер О. І., Неграш Ю. М., 2025 р.) [15]; пд. окол., схил до р. Цюрупа – 48.4480, 30.5563 (Шиндер О. І., Лавріненко К. В., Ширяєва Д. В., 2023 р.) [17].

КРОПИВНИЦЬКИЙ Р-Н:

Бобринецький р-н: Lat/Lon: 48.0972573022, 32.4401679235 (churilovam, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.0766113411, 32.2001710833 (oleksandr_shynder, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1058305556, 32.1636777778 (oleksandr_shynder, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.0371894132, 32.1163075037 (oleksandr_shynder, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.0675972222, 32.3591666667 (dariia_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.0444333333, 32.3424611111 (dariia_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.0444333333, 32.3424611111 (dariia_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1059083333, 32.1636305556 (dariia_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.0774055556, 32.1991666667 (dariia_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.0373111111, 32.1153722222 (dariia_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.0380936834, 32.1976441733 (olexiikovalenko, 2009 р., iNaturalist).

Долинський р-н: балка біля с. Нікіфоровка, лучний степ (Андрієнко Т. А., 24.06.1999, KW); Lat/Lon: 48.2102783333, 32.8463533333 (vkolomiychuk, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.2059583333, 32.8464083333 (vkolomiychuk, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.206225, 32.8514283333 (vkolomiychuk, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.2060666667, 32.851375 (vkolomiychuk, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1449308235, 33.0920433998 (Світлана Сигаї naturalist61818, 2021 р., iNaturalist).

Знам'янський р-н: Lat/Lon: 48.8358878889, 32.7639655833 (kasya_harb, 2024 р., iNaturalist).

Кіровоградський р-н: с. Дружба, кам'яні схили (Курсон В. В., 08.08.1975, KW); с. Овсяниківка, степові схили (Острівна Ю. І., 2004 р., KW); с. Веселі Боковеньки, степові схили (1913 р., KW); с. Софіївка, виходи гранітів та лесу, формація *Festucieta valesiaca* (Мельник В. І., 29.04.1999, КВНА); с. Шевченково, степові схили (Острівна Ю. І., 2004 р., KW); Lat/Lon: 48.6259561997, 32.2458640997 (drabinanata, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.410992, 32.3103679 (drabinanata, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.626667791, 32.2462334287 (drabinanata, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.4114912, 32.3119808 (drabinanata, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.4113535997, 32.3119001997 (drabinanata, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.6343552, 32.2685024 (drabinanata, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.4184383333, 32.187305 (polinagetman, 2022 р., iNaturalist); окол. с. Лаврівка – 48.189169, 32.546961 (Винокуров Д. С., 2012 р.); окол. с. Лаврівка – 48.188914, 32.550892 (Винокуров Д. С., 2012 р.); окол. с. Лаврівка – 48.189669, 32.555914 (Винокуров Д. С., 2012 р.); окол. с. Губівка – 48.282725, 32.455225 (Винокуров Д. С., 2012 р.); окол. с. Губівка – 48.287689, 32.452578 (Винокуров Д. С., 2012 р.); с. Губівка – 48.314407, 32.437335 (Винокуров Д. С., Ширяєва Д. В., Мойсієнко І. І., 2012 р.); окол. с. Інженерівка – 48.197536, 32.490594 (Винокуров Д. С., 2012 р.); окол. с. Інженерівка – 48.193328, 32.448903 (Винокуров Д. С., 2012 р.);

окол. с. Інженерівка – 48.180544, 32.434322 (Винокуров Д. С., 2012 р.); між селами Наглядівка і Лозуватка – 48.172769, 32.382206 (Винокуров Д. С., 2012 р.) [18], урочище Злодійська балка (Мережко, Аркушина, 2018) [19].

Компаніївський р-н: Lat/Lon: 48.1609893338, 32.1122175099 між селами Софіївка та Долинівка (drabinanata, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.2982594735, 32.3635604605 (yuri_vovkotrub, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1724192, 32.3774272 (drabinanata, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.169280022, 32.3765851773 (oleksandr_shynder, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1960555556, 32.4927861111 (dariaa_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1694111111, 32.3754583333 (dariaa_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1729083333, 32.35565 (dariaa_borovyk, 2021 р., iNaturalist).

Новгородківський р-н: Lat/Lon: 48.3884019997, 32.4315364997 (drabinanata, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3888541, 32.4334650997 (drabinanata, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.2971059848, 32.5156447154 (oleksandr_shynder, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3289423657, 32.5429369265 (oleksandr_shynder, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.2766805556, 32.4751472222 (dariaa_borovyk, 2021 р., iNaturalist).

Олександрівський р-н: Lat/Lon: 48.7389557172, 33.0046124994 Протопопівка (demak, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.7399452962, 33.0062823098 Протопопівка (demak, 2025 р., iNaturalist).

Устинівський р-н: Lat/Lon: 48.0337156292, 32.551784949 (churilovam, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1887113843, 32.7056430215 (churilovam, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.2947608403, 32.6009136162 (churilovam, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1688303484, 32.9642979448 (churilovam, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1682716881, 32.8466724037 (churilovam, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.1810054493, 32.9327586251 (churilovam, 2023 р., iNaturalist).

НОВОУКРАЇНСЬКИЙ Р-Н:

Новоукраїнський р-н: м. Новомиргород, західний та східний схили Матвієвого яру (Афанасьєв Д. Я., 15.08.1966, KW); окол. с. Кам'янка, західний та східний схили Кам'яного яру (Афанасьєв Д. Я., 17.08.1966, KW); між селами Войнівка і Новоолександрівка, Войнівський заказник, плакорна ділянка (К. В. Лавріненко, 27.05.2021, KW); Lat/Lon: 48.4605777778, 32.1097194444 (oleksandr_shynder, 26.07.2021, iNaturalist); західна околиця с. Ганнівка, ставок «Золоте озеро», за дамбою, лівий схил – 48.150115, 33.083471 (Тротнер В. В., 2019 р.) [20].

Новомиргородський р-н: Lat/Lon: 48.8075369351, 31.6254420206 Листопадове (maksym_gavrilyuk, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.8080549519, 31.6266188398, Листопадове (maksym_gavrilyuk, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.8073883056, 31.6257858056, Листопадове (lavrinenkokaterina, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.8078231667, 31.6263599167, Листопадове (lavrinenkokaterina, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.8078460556, 31.6263961667, Листопадове (lavrinenkokaterina, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.8078460556, 31.6264476667 (lavrinenkokaterina, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.8078765833, 31.6266593889 (lavrinenkokaterina, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.8078918333, 31.6267146944 (lavrinenkokaterina, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.807518, 31.6261634722 (lavrinenkokaterina, 2025 р., iNaturalist).

Добровеличківський р-н: Lat/Lon: 48.2435722222, 31.2341527778 (dariaa_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3045611111, 31.3823555556 (dariaa_borovyk, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.2436416667, 31.2345583333 (denysvynokurov, 2021 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3049694444, 31.3823694444 (denysvynokurov, 2021 р., iNaturalist).

Маловисківський р-н: Lat/Lon: 48.7294807222, 31.627882 (lavrinenkokaterina, 2023 р., iNaturalist).

ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ Р-Н:

Онуфріївський р-н: с. Куцеволівка, система балок (Острівна Ю. І., 2004 р., KW); с. Деривка, степова балка (Острівна Ю. І., 2004 р., KW); с. Куцеволівка, степова балка (Острівна Ю. І., 2004 р., KW); с. Дача, степові схили (Острівна Ю. І., 2004 р., KW); (Кондратюк Є. М., 26.06.1950, KW).

Світловодський р-н: Lat/Lon: 48.8169117293, 33.191447742 (duke_forestman, 2025 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.972566141, 32.9199537147 (vasyliuk1, 2019 р., iNaturalist).

Олександрійський р-н: окол. с. Звенигородка, схили до р. Інгулець (Мороз І. І., 20.08.1978, KWHA); Lat/Lon: 48.393456, 33.2977819722 (dr_zamoroka, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.3945767, 33.3225759997 (dr_zamoroka, 2024 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.4983542645, 33.2446879471 (oleksandr_shynder, 2023 р., iNaturalist); Lat/Lon: 48.4984260283, 33.2485427091 (oleksandr_shynder, 2023 р., iNaturalist); на схід від с. Головківка – 48.561310, 33.134195 (Красова О. О., Шоль Г. Н., Баранець М. О., 2020 р.); с. Піщаний Брід – 48.586645, 33.182400 (Красова О. О., Шоль Г. Н., Баранець М. О., Коршиков І. І., 2020 р.) [21].

На основі всіх джерел створено карту поширення виду в межах області. Координати локалітетів звірено з картою природно-заповідного фонду Кіровоградської області в розрізі територіальних громад [22] для встановлення розташування місцезнаходжень відносно об'єктів.

Похибка геоприв'язки окремих джерел може становити 100–500 м. Результати свідчать, що *A. dasyanthus* у регіоні трапляється переважно на схилах південної експозиції, у складі справжніх степів, і потребує подальшого моніторингу стану популяцій (рис. 1).

Щоб оцінити стан популяції *A. dasyanthus*, 05.07.2025 було здійснено експедиційний виїзд до Кропивницького району Кіровоградської області (околиці с. Кандаурове), правобережжя р. Кандаурівські Води. За ботаніко-географічним районуванням ця місцевість належить до перехідної зони між степовою та лісостеповою зонами. Виконано геоботанічні описи та визначено вікові спектри популяцій у двох близько розташованих локалітетах – рівнинній та силових поверхнях. Польові дослідження проводили на початку липня, коли ювенільні особини в обох локалітетах вже перейшли до іматурного та віргінільного онтогенетичних станів, що є закономірним явищем для цього періоду вегетації у степових і лісостепових умовах.

Локалітет № 1. Розташований на схилі південної експозиції над заплавою р. Кандаурівські Води (48.625956, 32.245864). Площа опису: 10 × 10 м (100 м²). Загальне проєктивне покриття травостою становить 80–85 %, середня висота 50–60 см. Популяція *A. dasyanthus* налічує 141 особину. Середня щільність популяції становить 1,41 особини на 1 м². Місцезростання *A. dasyanthus* у лучно-степовому угрупованні показано на рис. 2, окремі особини у складі ценозу – на рис. 3.

Проективне покриття *A. dasyanthus* у травостої становить ~5 %. Домінують *Medicago falcata* L. та *Salvia nemorosa* L. До складу трав'яного покриву також входять: *Astragalus onobrychis* L., *Festuca valesiaca* Schleich. ex Gaudin, *Jurinea cyanoides* (L.) Rchb., *Bromus inermis* Leyss., *Bromus squarrosus* L., *Poa angustifolia* L., *Euphorbia agraria* M.Bieb., *Euphorbia saratoi* Ardoino, *Elymus repens* (L.) Gould, *Eryngium campestre* L., *Achillea nobilis* L., *Coronilla varia* L., *Trifolium arvense* L., *Galium verum* L., *Veronica steppacea* Kotov, *Verbascum lychnitis* L., *Convolvulus arvensis* L. Поодинокі: *Artemisia marschalliana* Spreng., *Delphinium consolida* L., *Gypsophila paniculata* L., *Helichrysum arenarium* (L.) Moench, *Poa trivialis* L., *Falcaria vulgaris* Bernh., *Agrimonia eupatoria* L.

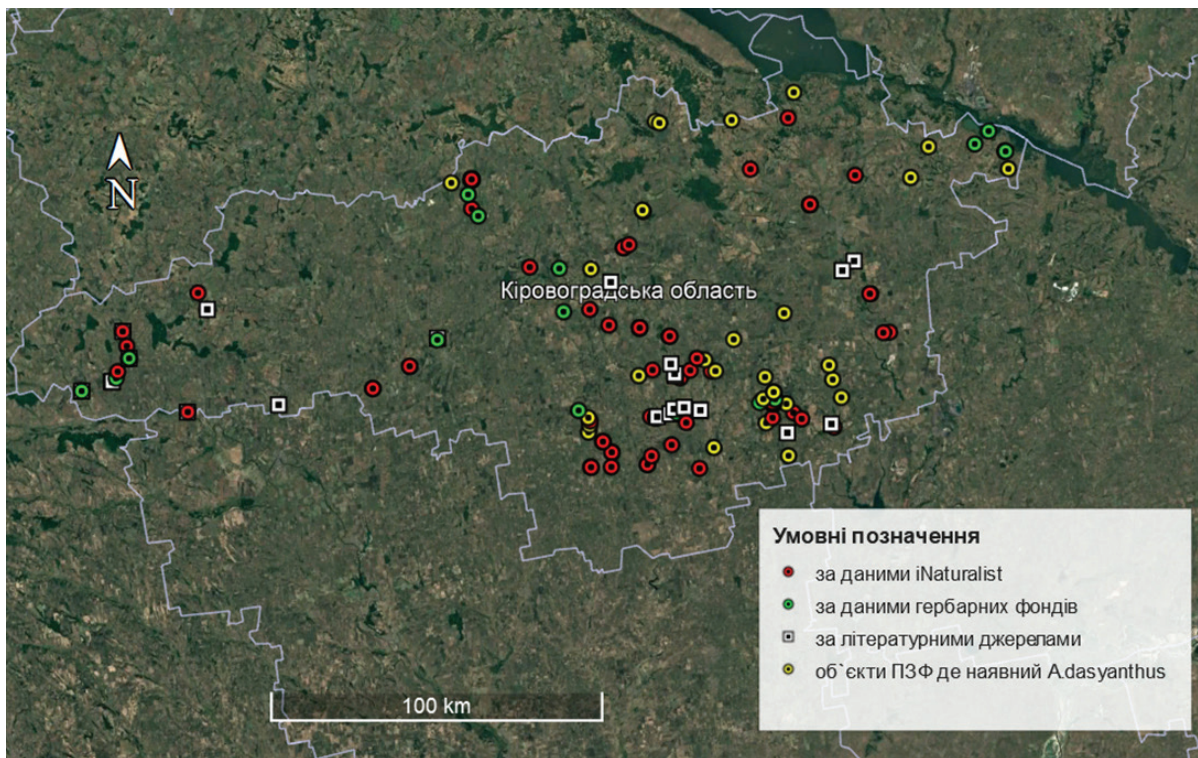

Рис. 1. Картохема поширення *A. dasyanthus* у межах Кіровоградської області

Популяція *A. dasyanthus* на схилівій ділянці є неповночленна: ювенільних особин немає, іма-турні становлять лише 0,7 %, віргінільні – 6,3 %, генеративні – 82,9 % (рис. 4).

Онтогенетичний спектр правосторонній, з переважанням генеративних особин. З огляду на те, що облік проведено на початку липня, коли сходи поточного року зазвичай вже переходять до іма-турного стану, дуже низька кількість ювенільних та іма-турних особин не може бути

пояснена лише фенологічним фактором і свідчить про слабе відновлення популяції, зумовлене умовами схилового місцезростання – посиленою інсоляцією, меншою вологоємністю ґрунту та його частковою ерозією. Різке переважання генеративних особин за майже повної відсутності молодих вікових груп вказує на порушення самовідтворення популяції.

Локалітет № 2. Рівнинна ділянка (48.625699, 32.245482). Площа опису: 10 × 20 м (200 м²).

Рис. 2. Місцезростання *A. dasyanthus*, околиця с. Кандаурове

Рис. 3. Особини *A. dasyanthus* Pall. у складі ценозу

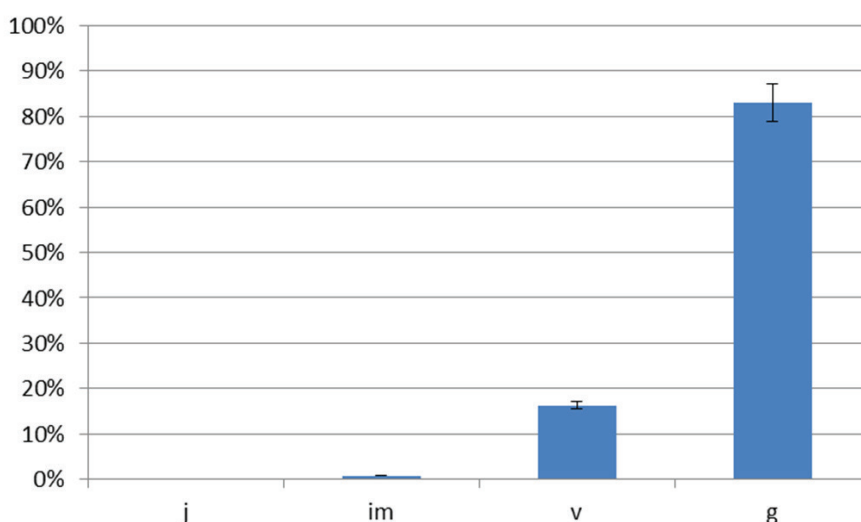

Рис. 4. Спектри онтогенетичних станів *Astragalus dasyanthus* Pall. на схилівій ділянці в околиці с. Кандаурове, Новоукраїнський р-н, Кіровоградська обл.: j – ювенільні; v – віргінільні; i – іма-турні; g – генеративні

Проективне покриття травостою – 75–80 %. Проективне покриття *Astragalus dasyanthus* – 1–2 %. Ценопопуляція *Astragalus dasyanthus* налічує 96 особин; середня щільність становить 0,48 особини на 1 м². Угруповання на плакорній ділянці (рис. 5–6).

Домінанти: *Festuca valesiaca* Schleich. ex Gaudin, *Medicago falcata* L. Співдомінанти: *Salvia nemorosa* L., *Jurinea cyanooides* (L.) Rechb., *Galium verum* L., *Jacobaea* Mill. До складу трав'яного покриву входять також: *Helichrysum arenarium* L., *Achillea millefolium* L., *Trifolium arvense* L., *Veronica steppacea* Kotov, *Anchusa officinalis* L., *Stachys recta* L., *Verbascum chaixii* Vill., *Convolvulus arvensis* L. Поодинокі: *Stachys recta* L., *Verbascum chaixii* Vill., *Falcaria vulgaris* Bernh., *Plantago urvillei* Opiz., *Nonea pulla* L., *Agri-monia eupatoria* L., *Cichorium intybus* L.,

Elymus repens L., *Elaeagnus angustifolia* L., *Gypsophila paniculata* L.

Онтогенетичний спектр популяції *A. dasyanthus* на рівнинній ділянці є неповним, правостороннім: ювенільних особин немає, іматурні становлять 16,6 %, віргінільні – 39,5 %, генеративні – 43,75 % (рис. 7).

Максимум припадає на генеративні особини, що свідчить про зрілий стан популяції, значна частка іматурних та віргінільних особин забезпечує стабільне самовідновлення популяції, що є свідченням сприятливих екологічних умов рівнинного місцезростання: достатньої вологозабезпеченості, помірної інсоляції та відсутності ерозійних процесів. За сукупністю показників популяція *A. dasyanthus* на рівнинній ділянці перебуває у стабільному стані зі стабільним поновленням.

Рис. 5. Місцезростання *A. dasyanthus* у лучно-степовому угрупованні

Рис. 6. Особини *A. dasyanthus* у складі ценозу

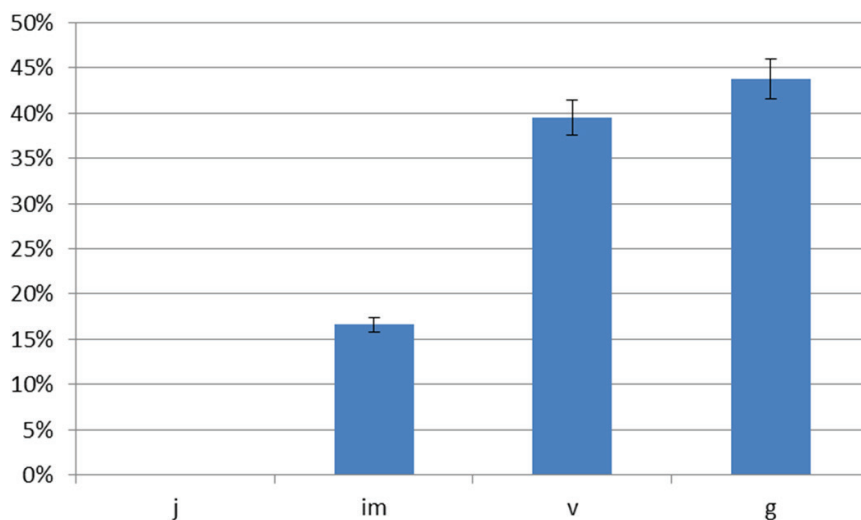

Рис. 7. Спектри онтогенетичних станів *Astragalus dasyanthus* Pall. на рівнинній ділянці в околиці с. Кандаурове, Новоукраїнський р-н, Кіровоградська обл.: j – ювенільні; v – віргінільні; i – іматурні; g – генеративні

Отже, порівнюючи два близько розташовані локалітети, помічено, що на рівнинній ділянці *A. dasyanthus* успішно поновлюється і популяція є різновіковою та стабільною, тоді як на схиловій – ювенільних та іматурних особин майже немає, а популяція представлена переважно генеративними рослинами, що свідчить про несприятливі умови для проростання насіння та виживання сходів. Це підтверджує, що навіть незначні відмінності в експозиції та крутизні схилу здатні суттєво впливати на інтенсивність відновлювальних процесів і визначати онтогенетичну структуру популяції виду.

Висновки

За результатами аналізу даних iNaturalist – 73 локалітети, за літературними даними – 21, гербарних фондів Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України (КВНА) – 7 та Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України (KW) – 13, а також матеріалів природно-заповідного фонду – 33. Загалом на території Кіровоградської області виявлено та узагальнено відомості про 147 локалітетів *A. dasyanthus*. Гербарні збори КВНА та KW підтверджено новими знахідками за даними iNaturalist, що свідчить про збереження виду

на більшості історичних місцезростань у регіоні. За результатами картографічного аналізу із залученням даних карти ПЗФ Кіровоградської області встановлено, що частина локалітетів розташована на територіях природоохоронних об'єктів або поруч із їхніми межами, що обґрунтовує доцільність розширення наявних і створення нових об'єктів ПЗФ у місцях виявлених місцезнаходжень виду. Під час експедиційних досліджень, проведених 05.07.2025 на правобережжі р. Кандаурівські Води (Кропивницький р-н), виявлено суттєві відмінності онтогенетичних спектрів двох близько розташованих популяцій виду: популяція на рівнинній ділянці характеризується стабільним поновленням і перебуває в задовільному стані, тоді як на схиловій ділянці спостерігається різко правосторонній онтогенетичний спектр із майже повною відсутністю молодих особин, що відображає природні едафічні умови схилового місцезростання. Отримані результати можуть слугувати науковим підґрунтям для організації моніторингу відомих місцезнаходжень *A. dasyanthus*, розроблення рекомендацій щодо збереження виду та обґрунтування розширення мережі природно-заповідного фонду Кіровоградської області.

Список літератури

1. Департамент екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Кіровоградської області у 2021 році [Інтернет]. Кропивницький; 2022 [цитовано 9 лют. 2026]. Доступно на: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Regionalna-dopovid-Kirovogradska-ODA-2021.pdf>
2. Щербаква ОФ, Бармак ІМ. Особливості біоморфології та популяційної демографії астрагалу шерстистоквіткового у зв'язку з його охороною на Миколаївщині та Кіровоградщині [Інтернет]. Заповідна справа в Україні. 2008;14(1):31-7. Доступно на: <https://aetos.kiev.ua/zsu/zsu14-1/zsu14-1-9.pdf>
3. Сіденко (Мирза-Сіденко) ВМ. Рідкісні види лісостепової частини Кіровоградщини. Український ботанічний журнал. 2000;57(6):697-701.
4. Андрієнко ТЛ, Прядко ОІ, Сіденко ВМ. Рослинний світ гранітних відслонень Кіровоградщини. Український ботанічний журнал. 1995;52(6):866-73.
5. Коротченко ІА, Мала ЮІ, Фіцайло ТВ. Синтаксономія степової рослинності крайнього півдня Правобережного Лісостепу України [Інтернет]. Наукові записки НаУКМА. 2009;93:54-69. Доступно на: https://geobot.org.ua/files/publication/758/10_krotchenko_ia.pdf
6. Жуленко КВ. Знахідки раритетних видів рослин у південній частині басейну р. Синюха. Вісник Черкаського університету. Серія: Біологічні науки. 2021;1:37-45. doi:10.31651/2076-5835-2018-1-2021-1-37-45
7. Екологічний паспорт Кіровоградської області за 2020 рік [Інтернет]. Кропивницький: Департамент екології та природних ресурсів Кіровоградської ОДА; 2020 [цитовано 6 верес. 2025]. Доступно на: <http://ekolog.kr-admin.gov.ua/ekologichni-pasporti>
8. Екологічний паспорт Кіровоградської області – 2021 [Інтернет]. Київ: Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України; 2022 [цитовано 6 верес. 2025]. 143 с. Доступно на: https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/Kirovogradska-obl_-2021.pdf
9. Мирза-Сіденко ВМ, Коваленко С. Ключові структурні елементи Синьоського міжрегіонального екокоридору національної екомережі України [Інтернет]. У: Калініченко НА [та ін.], редкол. Стратегія інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Кропивницький, 22 березня 2018 р.). Кропивницький; 2018. с. 182-91. Доступно на: <https://dspace.cusu.edu.ua/items/136d47b3-55d6-4b03-8f7b-c7f8028c1f60>
10. Дідух ЯП, редактор. Червона книга України. Рослинний світ. Київ: Глобалконсалтинг; 2009. 900 с.
11. GBIF [Інтернет]. Доступно на: <https://www.gbif.org/>
12. iNaturalist [Інтернет]. Доступно на: https://www.inaturalist.org/observations?place_id=12385&subview=map&taxon_id=557368
13. Plants of the World Online [Internet] [accessed 2026 Dec 14]. Available from: <http://www.plantsoftheworldonline.org/>
14. Braun-Blanquet J. Panzensoziologie. Vienna – New York: Springer; 1964. 865 p.
15. Шиндер ОІ, Неграш ЮМ. Знахідки рідкісних ксерофітних видів флори на території Правобережного Лісостепу України [Інтернет]. У: Сучасні дослідження раритетного біорізноманіття в Україні. Conservation Biology in Ukraine, 44. Київ – Чернівці: Друк Арт; 2025 [цитовано 28 січ. 2026]. с. 502–505. Доступно на: <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/modern-studies-2025.pdf>

16. Куземко АА. Знахідки рослин, занесених до Червоної книги України та Резолюції 6 Бернської конвенції, в угрупованнях лучної та степової рослинності рівнинної частини України (за матеріалами Ukrainian Grassland Database) [Інтернет]. У: Знахідки рослин і грибів Червоної книги та Бернської конвенції (Резолюція 6). Т. 1. Conservation Biology in Ukraine, 11. Київ – Чернівці: Друк Арт, 2019 [цитовано 28 січ. 2026]. с. 261–9. Доступно на: <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/roslyny-chku-tom1s.pdf>
17. Шиндер ОІ, Лаврінченко КВ, Ширяєва ДВ. Знахідки раритетних рослин у південній частині басейну р. Синюха [Інтернет]. У: Поширення раритетних видів біоти України. Conservation Biology in Ukraine, 27, т. 2. Чернівці: Друк Арт; 2023 [цитовано 28 січ. 2026]. с. 295–8. Доступно на: https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Biota-Ukraine-2_2023_compressed.pdf
18. Винокуров ДС, Ширяєва ДВ, Мойсієнко ІІ. Знахідки рідкісних рослин у Правобережному степу України [Інтернет]. У: Знахідки рослин і грибів Червоної книги та Бернської конвенції (Резолюція 6). Т. 1. Conservation Biology in Ukraine, 11. Київ – Чернівці: Друк Арт; 2019 [цитовано 28 січ. 2026]. с. 163–93. Доступно на: <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/roslyny-chku-tom1s.pdf>
19. Мережко ТА, Аркушина ГФ. Проблеми збереження рідкісних рослин Кіровоградщини на прикладі м. Кропивницький [Інтернет]. У: Калініченко НА [та ін.], редкол. Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Кропивницький, 22 березня 2018 р.). Кропивницький; 2018. с. 99-100.
20. Тротнер ВВ. Знахідки червонокнижних видів рослин та грибів в степових областях України в 2019–2020 рр. [Інтернет]. У: Знахідки видів рослин, тварин та грибів, що знаходяться під охороною, в Україні. Conservation Biology in Ukraine, 19. Київ; 2020 [цитовано 28 січ. 2026]. с. 544–74. Доступно на: https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/New_FC-Ed_REDbook_2020_BOOK_print-1.pdf
21. Красова ОО, Шоль ГН, Баранець МО. Нові знахідки видів Червоної книги України та Бернської Конвенції (Резолюція 6) у Правобережному степу [Інтернет]. У: Знахідки видів рослин, тварин та грибів, що знаходяться під охороною, в Україні. Conservation Biology in Ukraine, 19. Київ; 2020 [цитовано 28 січ. 2026]. с. 641–5. Доступно на: https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/New_FC-Ed_REDbook_2020_BOOK_print-1.pdf
22. Природно-заповідний фонд Кіровоградської області в розрізі територіальних громад [Інтернет] [цитовано 28 січ. 2026]. Доступно на: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-11.php>

References

1. Department ekolohii ta pryrodnykh resursiv Kirovohradskoi oblastnoi derzhavnoi administratsii. Rehionalna dopovid pro stan navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha Kirovohradskoi oblasti u 2021 rotsi [Internet]. Kropyvnytskyi; 2022 [cited 2026 Feb 09]. Available from: <https://mep.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Regionalna-dopovid-Kirovohradskoda-2021.pdf>. Ukrainian.
2. Shcherbakova OF, Barmak IM. Osoblyvosti biomorfologii ta populatsiinoi demografii astrahalu sherstystokvitkevoho u zviazku z yoho okhoronoiu na Mykolaivshchyni ta Kirovohradshchyni [Internet]. Zapov sprava v Ukraini. 2008;14(1):31-7. Available from: <https://aetos.kiev.ua/zsu/zsu14-1/zsu14-1-9.pdf>. Ukrainian.
3. Sidenko (Myrza-Sidenko) VM. Ridkisni vydy lisostepovoi chastyny Kirovohradshchyny. Ukr Bot Zhurn. 2000;57(6):697-701. Ukrainian.
4. Andriienko TL, Priadko OI, Sidenko VM. Roslynnny svit hranitnykh vidslonen Kirovohradshchyny. Ukr Bot Zhurn. 1995; 52(6):866-73. Ukrainian.
5. Korotchenko IA, Mala Yul, Fitsailo TV. Syntaxonomy of Steppe Vegetation of the Extreme South of Forest-Steppe Zone of Right Bank Dnieper Region of the Ukraine [Internet]. NaUKMA Research Paper. 2009;93:54-69. Available from: https://geobot.org.ua/files/publication/758/10_krotchenko_ia.pdf. Ukrainian.
6. Zhulenko KV. Findings of rare species of plants in the southern part of the Synyukha River basin. Visnyk Cherkas Un-tu. Ser Biol Nauky. 2021;(1):37-45. doi:10.31651/2076-5835-2018-1-2021-1-37-45. Ukrainian.
7. Department ekolohii ta pryrodnykh resursiv Kirovohradskoi ODA. Ekolohichni pasport Kirovohradskoi oblasti za 2020 rik [Internet]. Kropyvnytskyi; 2020 [cited 2026]. Available from: <http://ekolog.kr-admin.gov.ua/ekologichni-pasporti>. Ukrainian.
8. Ministerstvo zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy. Ekolohichni pasport Kirovohradskoi oblasti – 2021 [Internet]. Kyiv; 2022 [cited 2025 Sep 06]. 143 p. Available from: https://mep.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/Kirovohradskabol_-2021.pdf. Ukrainian.
9. Myrza-Sidenko VM, Kovalenko S. Kliuchovi strukturni elementy Syniukhoho mizhrehionalnoho ekokorydoru natsionalnoi ekomerezhi Ukrainy [Internet]. In: Kalinichenko NA et al., editors. Stratehii innovatsiinoho rozvytku pryrodnykh dystsyplin: dosvid, problemy ta perspektyvy: materialy vseukr nauk-prakt internet-konf; 2018 Sept 22; Kropyvnytskyi. Kropyvnytskyi; 2018 [cited 2026 Jan 28]. p. 182-91. Available from: <https://dspace.cusu.edu.ua/items/136d47b3-55d6-4b03-8f7b-c7f8028c1f60>. Ukrainian.
10. Didukh YaP, editor. Red Data Book of Ukraine. Vegetable Kingdom. Kyiv: Globalconsulting; 2009. 900 p. Ukrainian.
11. GBIF: Global Biodiversity Information Facility [Internet] [cited 2026]. Available from: <https://www.disco.eu/gbif/>
12. iNaturalist [Internet] [cited 2026]. Available from: https://www.inaturalist.org/observations?place_id=12385&subview=map&taxon_id=557368
13. Plants of the World Online [Internet] [cited 2025 Dec 14]. Available from: <http://www.plantsoftheworldonline.org/>
14. Braun-Blanquet J. Pflanzensoziologie. Vienna – New York: Springer; 1964. 865 p.
15. Shynder OI, Nehrash YuM. Znakhidky ridkisnykh kserofitnykh vydiv flory na terytorii Pravoberezhnoho Lisostepu Ukrainy [Internet]. In: Suchasni doslidzhennia raryarnoho bioriznomanittia v Ukraini. Conservation Biology in Ukraine, 44; 2025 [cited 2026 Jan 28]. p. 502–505. Available from: <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/modern-studies-2025.pdf>. Ukrainian.
16. Kuzemko AA. Znakhidky roslyn, занесених до Червоної книги України та Резолюції 6 Бернської конвенції, в угрупованнях лучної та степової рослинності рівнинної частини України [Інтернет]. In: Знахідки рослин і грибів Червоної книги та Бернської конвенції (Резолюція 6). Vol. 1. Conservation Biology in Ukraine, 11. Kyiv – Chernivtsi: Друк Арт; 2019 [cited 2026 Jan 28]. p. 261-9. Available from: <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/roslyny-chku-tom1s.pdf>. Ukrainian.
17. Shynder OI, Lavrinenko KV, Shyriaieva DV. Znakhidky rarytetnykh roslyn u pivdenii chastyni baseinu r. Syniukha [Internet]. In: Poshyrennia rarytetnykh vydiv bioty Ukrainy. Vol. 2. Conservation Biology in Ukraine, 27. Chernivtsi: Друк Арт; 2023 [cited 2026 Jan 28]. p. 295-8. Available from: https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Biota-Ukraine-2_2023_compressed.pdf. Ukrainian.
18. Vynokurov DS, Shyriaieva DV, Moisiienko II. Znakhidky ridkisnykh roslyn u Pravoberezhnomu stepu Ukrainy [Internet].

- In: *Znakhidky roslyn i hrybiv Chervonoï knyhy ta Bernskoi konventsii (Rezoliutsiia 6)*. Vol. 1. Conservation Biology in Ukraine, 11. Kyiv – Chernivtsi: Druk Art; 2019 [cited 2026 Jan 28]. p. 163-93. Available from: <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/roslyny-chku-tom1s.pdf>. Ukrainian.
19. Merezko TA, Arkushyna HF. Problemy zberezhennia ridkisnykh roslyn Kirovohradshchyny na prykladi m. Kropyvnytskyi. In: Kalinichenko NA et al., editors. *Stratehii innovatsiinoho rozvytku pryrodnychkh dystsyplin: dosvid, problemy ta perspektyvy: materialy Vseukr nauk-prakt internet-konf*; 2018 Sept 22; Kropyvnytskyi. Kropyvnytskyi; 2018. p. 99–100. Ukrainian.
20. Trotner VV. *Znakhidky Chervonoknyzhnykh vydiv roslyn ta hrybiv v stepovykh oblastiakh Ukrainy v 2019–2020 rr.* [Internet]. In: *Znakhidky vydiv roslyn, tvaryn ta hrybiv, shcho znakhodiatsia pid okhoronoï, v Ukraini*. Conservation Biology in Ukraine, 19. Kyiv; 2020 [cited 2026 Jan 28]. p. 544-74. Available from: https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/New_FC-Ed_REDbook_2020_BOOK_print-1.pdf. Ukrainian.
21. Krasova OO, Shol HN, Baranets MO. *Novi znakhidky vydiv Chervonoï knyhy Ukrainy ta Bernskoi Konventsii (Rezoliutsiia 6) u Pravoberezhnomu stepu* [Internet]. In: *Znakhidky vydiv roslyn, tvaryn ta hrybiv, shcho znakhodiatsia pid okhoronoï, v Ukraini*. Conservation Biology in Ukraine, 19. Kyiv; 2020 [cited 2026 Jan 28]. p. 641-5. Available from: https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/New_FC-Ed_REDbook_2020_BOOK_print-1.pdf. Ukrainian.
22. Pryrodozapovidnyi fond Kirovohradskoi oblasti v rozrizi terytorialnykh hromad [Internet] [cited 2026 Jan 28]. Available from: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-11.php>. Ukrainian.

O. Chyzh

M. M. Gryshko National Botanical Garden, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

***ASTRAGALUS DASYANTHUS* PALL. IN KIROVOHRAD REGION: DISTRIBUTION AND POPULATION STATUS**

Abstract

The article presents the results of a study on the chorological and coenotic characteristics and ontogenetic spectra of *Astragalus dasyanthus* Pall. populations in steppe coenoses of Kirovohrad Oblast. Information on the distribution of *A. dasyanthus* within the oblast has been summarized based on original field surveys, herbarium collections of the M. M. Gryshko National Botanical Garden of the National Academy of Sciences of Ukraine (KWA) and the M. G. Kholodny Institute of Botany of the National Academy of Sciences of Ukraine (KW), iNaturalist data, and published literature. On the basis of these data, a comprehensive list of known localities was compiled and a distribution map of the studied species in the region was produced. Analysis of the current distribution across the oblast encompassed 147 localities, of which 73 were sourced from iNaturalist, 21 from the literature, and 33 were located within the nature reserve fund. Cartographic analysis using the nature reserve fund map of Kirovohrad Oblast revealed that a portion of the localities identified through other sources are also situated within existing protected areas or in their immediate vicinity. Herbarium records have been corroborated by new findings, indicating that the species has been preserved at the majority of its historical sites. Field expeditions were conducted on 5 July 2025 in Kirovohrad Oblast (Kropyvnytskyi District, vicinity of the village of Kandaurove, on the right bank of the Kandauryvski Vody River) in the transitional zone between the steppe and forest-steppe zones. A comparative analysis of the ontogenetic spectra of two closely situated populations demonstrated that the spectra differ substantially depending on habitat conditions, which must be taken into account when interpreting species monitoring results. The data obtained significantly supplement existing knowledge of the distribution of *A. dasyanthus* in Kirovohrad Oblast and may be used to organize monitoring of known localities, assess population status, and develop recommendations for the conservation of the species, including the justification for the expansion of existing and the establishment of new nature reserve fund objects.

Keywords: *Astragalus dasyanthus*, distribution, localities, Red Data Book of Ukraine, population, ontogenetic spectrum, steppe, forest-steppe, nature reserve fund.

Submitted 05.03.2026

Accepted 01.04.2026

Published 28.05.2026

Відомості про автора
Author Information

Чиж Ольга Василівна – аспірантка, Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка
НАН України, Київ, Україна

Olha Chyzh – PhD student, M. M. Gryshko National Botanical Garden, National Academy of Sciences of
Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0006-0996-5986>

olyachyzh037@gmail.com

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)